

vrouwelijke rabbijnen te zijn: in Parijs, maar ook in Oost-Europese plaatsen als Boedapest, Moskou, Minsk. „Bet Debora, huis van Debora, hadden we de conferentie genoemd, naar de bijbelse Debora die niet alleen profetes was maar ook rechter en politica. Het was een grootse gebeurtenis, die een vergelijkbare opwindung teweegbracht als mijn installatie van afgelopen vrijdag.”

Er volgden nog twee conferenties, zodat inmiddels een heel netwerk is ontstaan van Europese Joodse vrouwen in leidinggevende posities in gemeenten, die allen bereid zijn iets nieuws te beginnen.

Op de conferentie in 1999 in Berlijn kwam Klapheck voor het eerst in contact met bestuursleden van BHC. Hoewel er veel in beweging is, heeft Duitsland nog geen BHC. „In de Egaïtäre Minjan is wel sprake van vernieuwing, maar zij maken deel uit van de gehele joodse gemeente, samen met de orthodoxen en liberalen. Dat de Minjan onderdeel is van het systeem, maakt de situatie compromisachtig. Een huwelijk inzeggen van vaderjoden is daar bijvoorbeeld onmogelijk; dan krijgen we de grootste problemen met de joodse eenheidsgemeente.”

Behalve de aantrekkelijke moed van BHC om een zelfstandige, onafhankelijke gemeente te stichten, maakt ook het type mensen in het

ze gewerkt, maar gaandeweg beseft ik dat ik niet de rabbijn was die zij nodig hebben. Niemand kan rabbijn zijn voor iedereen. Ik wil mensen dingen leren waarmee ze zelfstandig iets kunnen doen. De mensen in BHC weten, ondanks hun verschillende levensgeschiedenissen, waarmee ze bezig zijn.”

Bij de liturgische vernieuwingen die haar voor ogen staan, is het voor Klapheck vooral van belang dat „men weet waar het om gaat en dat men geraakt wordt. Vertalingen van gebeden bijvoorbeeld zijn soms erg gedateerd of kloppen niet meer. Een God die alleen barmhartig is, alleen goede dingen doet en enkel straft wie kwaad doet, kan niet zomaar

'Gastvrijheid heeft voor mij een hogere waarde dan een star begrip van de spijswetten'

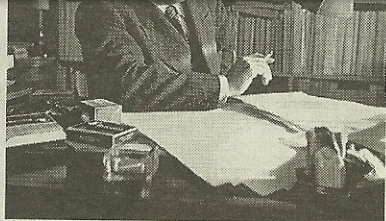
meer na de holocaust, en is ook niet in overeenstemming met onze ervaringen van vandaag.”

Maar Klapheck zal de liturgie zeker niet als het kind met het badwater weggooien. „Het ziet er al anders uit, als je nagaat wat de structuur is van de liturgie, welk wereld- en mensbeeld erachter zit en welk be-

relslager. Maar als vrienden haar hebben uitgenodigd voor het eten, zal ze niet direct in de pannen kijken. „Gastvrijheid heeft voor mij een hogere waarde dan een star begrip van de spijswetten.”

Bij elke wet vraagt ze zich, net als bij de liturgie, af welk wereldbeeld erachter zit, wat de oorspronkelijke bedoeling was en of die bedoeling hier en nu nog betekenis heeft. „Je neemt alles mee wat je voorgangers hebben gedaan. Dat hoort bij de traditie van het jodendom. Vernieuwing zie ik op de bodem van de traditie, verbonden met wat is geweest. Door de geschiedenis heen heeft het jodendom zich steeds weer vernieuwd. Het is een dynamische godsdienst. Maar het huidige orthodoxe establishment verhindert dat het jodendom zich verder ontwikkelt. Dat is een breuk met de geschiedenis en een breuk met de hedendaagse realiteit.”

Behalve 'sliding halacha' vindt Klapheck ook 'psycho-halacha' van groot belang. „Doet een wet je ziel goed? Veel joodse wetten blijken dat inderdaad te doen. Zoals onderduiken in de mikwe, het rituele bad. Dat kan helend zijn, zoals na een ziekte, voor de integriteit van lichaam en ziel. Het water van de mikwe is bron- of regenwater: je gaat dus met je geest en je lichaam letterlijk terug naar de bron. Dat kan een rite de passage zijn, een transformatie in je

Joke Hermesen over Jean-Paul Sartre

Totdat ik daar bij Julia Kristeva colleges ging volgen, hechtte ik weinig waarde aan dat verschil. Maar volgens Kristeva vindt het zijn weer-slag in stijl, structuur en compositie van een literaire tekst. Uit de vergelijking van beide werken moest ik inderdaad concluderen dat de sekse van een auteur geen neutrale kwestie is. Sartre stond dus aan de wieg van mijn seksebewuste levenshouding.

Parijs is een keerpunt in mijn leven. Het is het begin van mijn schrijverschap. Het was zwaar maar inspirerend. Studenten uit de hele wereld hingen er aan de lippen van Foucault, Derrida en Deleuze. Dat waren happenings. Japanners in de colleg-zalen op de eerste rij met geavanceerde technologie. Fransen op de laatste rij net zoveel rokend als de docenten. Over die tijd heb ik mijn debuutroman 'Het dameoffer' geschreven.”

'De mens is vrijheid' gebiedt Sartre
„De mens wordt natuurlijk bepaald

nog worden gespeeld. Macht is vaak seksueel gekleurd. Kijk maar naar Lubbers. Hoe meer macht, hoe meer kans om de vermeende seksuele superioriteitsgevoelens te botvieren. Is de vrouw daarvan afhankelijk, dan is het met haar vrijheid gedaan. En dus ook met haar menselijkheid.”

Wat is authenticiteit?

„Voor een schrijver is authenticiteit een vorm van verzet: gaten schieten in verwachtingspatronen. Je kunt het stijl noemen. Levensstijl, schrijfstijl die ervan getuigt dat je niet langer genoeg neemt met reducties van je persoonlijkheid tot één aspect daarvan, zoals de reductie van de vrouw tot haar lichaam.

Authenticiteit probeert achter die reducties te grijpen. Het is de zoektocht naar het unieke van je eigen verhaal, om dat tot uitdrukking te kunnen brengen. Daarbij is het een poging om tegen de verdrukking van de massaliteit, en tegen de sociale dwangbuizen in, een eigen perspectief op de wereld te geven. Dat betekent dat je niet klakkeloos meningen, ideeën en heersende denkbeelden kunt overnemen.

Voor een schrijver betekent dat: afstand nemen van critici, en van literaire en sociale conventies. Als je dat als schrijver niet doet, dan kun je alleen maar verhalen van anderen herhalen. En daarmee verval je tot clichématig schrijven. Voorwaarde voor authenticiteit is vrijheid. Dat is bij Sartre ook zo. Als die wegvalt, dan krijg je een clichémens.”

Personen & agenda

Protestantse kerk in Nederland

Beroepen: te Noordeloos kand. A. Schellervie te Noordeloos te Rotterdam

hout uit Veere; te Nijmegen kand. D. J. Piersma uit Ubbergen.